

retical foundations of using innovative approaches in the course of an unknown criminal's personality modeling in the activity of criminal justice bodies. In his study the author highlights two innovative areas of applying the method of an unknown criminal's personality modeling. The first area is the use of psychological knowledge to build the ideal (mental) model of an unknown criminal's personality. At the same time the use of psychology data in modeling an unknown criminal's personality is possible in two ways: 1) through out expert psychological investigations, and 2) through a forensic psychological examination. Another innovative areas of an unknown criminal's personality modeling is the use of a forensic genetic examination results (DNA analysis data). In contrast to the ideal (mental) modeling which is created with the help of the psychological nature information, a model of an unknown criminal's personality is built on the basis of the information obtained from human traces of biological origin, discovered at the crime scene. The use of a modeling method to determine an unknown criminal's personality contributes not only to the identification of his/her psychological characteristics, motives but also the features of biological and anatomical nature. Systematization and comparison of the data on such person allows to put forward possible versions, to determine the group of suspected persons and the potential victim of the next crime, geographical location of the subsequent crime scene.

Keywords: unknown criminal's personality modeling, psychological profile, forensic psychological examination, DNA analysis, forensic genetic examination.

УДК 343.98:343.1

К. О. Спасенко, асистент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

ЗАЛУЧЕННЯ ЕКСПЕРТІВ І ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ РОБІТ ІЗ ПІДВИЩЕНОЮ НЕБЕЗПЕКОЮ

Розглянуто особливість використання спеціальних знань у процесі розслідування зазначеної категорії злочинів, що полягає у вузькоспрямованій специфіці порушень правил безпеки під час виконання робіт із підвищеною небезпекою. Окреслено коло питань, що підлягають з'ясуванню під час проведення певних експертиз. Відзначено їх варіативність залежно від виконуваних робіт, виду негативних наслідків та інших елементів криміналістичної характеристики злочину. Досліджено призначення судово-медичної й судових інженерно-технічної експертизи з охорони праці, гірничо-технічної, будівельно-технічної, технічної експертизи документів в аспекті порушеної проблематики.

Ключові слова: експертиза, Кримінальний процесуальний кодекс, методика розслідування, порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою.

Одним із перспективних напрямів підвищення ефективності організації кримінального провадження та розслідування в цілому слід уважати вико-

ристання експертної практики. Особливість використання спеціальних знань при розслідуванні порушення правил охорони праці полягає у вузькоспрямованій специфіці порушень правил безпеки в процесі виконання робіт із підвищеною небезпекою, яка обумовлюється переліком питань, що потребують вирішення, а також варіативністю такого переліку залежно від виконуваних робіт, виду негативних наслідків та інших елементів криміналістичної характеристики злочину. Наприклад, при розслідуванні порушень правил безпеки під час виконання робіт на висоті із негативними наслідками у вигляді тілесних ушкоджень постає необхідність у проведенні інженерно-технічної експертизи з охорони праці, будівельно-технічної експертизи, судово-медичної експертизи.

Методика експертних досліджень у провадженнях, пов'язаних із порушенням правил безпеки під час виконання робіт із підвищеною небезпекою, ґрунтується на загальній методології судової експертизи та складається з таких етапів:

- 1) підготовчий (попереднє дослідження);
- 2) основне дослідження (аналітична, порівняльна, синтезуюча стадії);
- 3) заключний (підготування висновку)¹.

Відповідно до чинного законодавства судова експертиза становить дослідження експертом на підставі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини справи, яка перебуває в провадженні органів досудового розслідування чи суду².

З урахуванням наявних статистичних даних узагальнення судово-слідчої практики можемо констатувати, що найбільш поширеними видами судових експертиз, які мають місце при розслідуванні порушень правил безпеки під час виконання робіт із підвищеною небезпекою, є: судова інженерно-технічна експертиза з охорони праці (100 %); судова гірничо-технічна експертиза (14,66 %); судово-медична експертиза (94 %); судова будівельно-технічна експертиза (2,58 %); судова технічна експертиза документів (2,58 %).

Судова інженерно-технічна експертиза з охорони праці. На базі методів загальної теорії судової експертизи та спеціальних наукових знань у сфері промислового й сільськогосподарського виробництв призначається з метою виявлення причинних залежностей і фактів щодо діяльності або бездіяльності робітників та посадових осіб у процесі нормального функціонування підприємства та при виникненні на ньому надзвичайної ситуації, недотримання трудової й виробничої дисциплін, невиконання вимог нормативно-правових актів з охорони праці та експлуатаційної документації, порушення технологічних процесів, технічного стану будинків, споруд, комунікацій, транспорту, приладів контролю, машин, механізмів, устаткування, інструментів й інших знарядь праці, а також засобів протиаварійного колективно-го та індивідуального захистів.

¹ Див.: Шляхов А. Р. Структура експертного исследования и гносеологическая характеристика выводов эксперта-криминалиста / А. Р. Шляхов // Тр. ВНИИСЭ. — М.: ВНИИСЭ, 1972. — Вып. 4. — С. 44–98.

² Див.: Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. — 1994. — № 28. — Ст. 232.

Об'єктом цієї експертизи є сліди-відображення у вигляді матеріальних і матеріалізованих джерел інформації, які містяться в матеріалах кримінального провадження щодо надзвичайної ситуації та досліджуються експертами (речові докази, фрагменти місця події, зразки, будинки, споруди, майданчики, комунікації, способи й засоби виробництва, системи керування, контролю та захисту, документи тощо)¹.

Спираючись на напрацювання вчених стосовно судової інженерно-технічної експертизи в галузі охорони праці й безпеки життєдіяльності, можемо окреслити коло питань (завдань), що підлягають з'ясуванню під час проведення цієї експертизи:

— установлення причин і обставин, ступеня тяжкості матеріально-технічних наслідків порушень правил безпеки;

— виявлення причин порушення технологічного процесу;

— визначення відповідності фактичних умов експлуатації машин, механізмів і обладнання вимогам нормативно-технічної документації, їх технічного стану та придатності для виконання конкретних технологічних і технічних операцій;

— з'ясування відповідності кваліфікації суб'єкта характеру виконуваних робіт;

— установлення недоліків організаційного й технічного характеру у виробничому процесі;

— визначення відповідності умов праці правилам техніки безпеки;

— виявлення обставин, що сприяли виробничому травмуванню;

— установлення природних або інших явищ, які могли зумовити виникнення події (у тому числі людський фактор);

— установлення відповідності поведінки осіб, причетних до події, вимогам законодавчих актів з охорони праці.

Зазначений перелік питань, що підлягають з'ясуванню, є досить умовним, і в конкретній ситуації може бути розширений з уключенням тих питань, що мають значення для здійснення провадження.

Правильність постановки питань, а також їх перелік має вирішувати максимальну кількість завдань, що потребують застосування спеціальних знань. Однак специфіка виконання робіт із підвищеною небезпекою та складність нормативного регулювання робіт є однією з причин нехтування слідчим формуванням необхідної кількості питань експерту. Так, у провадженні № 50110186 слідчий обмежився лише 2-ма питаннями:

1. Чи належить даний випадок до виробничої травми?

2. Чи є в діях посадових осіб ХФ ПрАТ «У.Ф.Сі» 16 травня 2011 р. порушення законодавства про охорону праці, що знаходяться в причинному зв'язку з виробничою травмою?²

¹ Див.: *Кривченко Ю. О.* Теоретичний базис судової інженерно-технічної експертизи в галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності / Ю. О. Кривченко, Л. Г. Бордюгов, І. М. Марченко // *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. праць. — 2012. — Вип. 12. — С. 334.

² Див.: *Висновок судової інженерно-технічної експертизи з охорони праці та безпеки життєдіяльності № 7490 від 19.08.2011* : архів прокуратури Харківської області за 2011 р.; *спр. № 50110186*.

У свою чергу, на вирішення судових експертів із провадження № 51100028 були поставлені такі питання:

— Яка з технічної точки зору безпосередня причина нещасного випадку, що стався з потерпілим?

— Чи належать зазначені роботи, доручені постраждалій особі 19 квітня 2010 р., до робіт із підвищеною небезпекою, у тому числі до таких, на які обов'язково необхідно видавати наряд-допуск?

— Чи відповідала кваліфікація потерпілого виконуваний роботі?

— Чи правильно була організована робота з демонтажу насоса?

— Порушення яких нормативних документів з охорони праці та техніки безпеки призвело до нещасного випадку?

— Ким із працівників, у тому числі посадових осіб підприємства, порушено вимоги правил із техніки безпеки й охорони праці, що призвели до розглядуваного нещасного випадку?¹

Сутність *гірничо-технічної експертизи* як процесуальної дії полягає в дослідженні для кримінального провадження обставин події на підприємстві гірничої промисловості, що призвела до загибелі людей, або до заподіяння шкоди їх здоров'ю, або до інших наслідків, яке проведене в передбаченому законом порядку обізнаними в гірничій справі особами. Потреба в запровадженні цієї експертизи зумовлена значною кількістю надзвичайних ситуацій (технічних аварій, нещасних випадків) на вугільних шахтах, які, зазвичай, спричинені людським фактором, часто мають складний і тривалий характер та в багатьох випадках супроводжуються людськими жертвами на фоні величезних економічних і екологічних збитків. Така експертиза ґрунтується на декількох базових науках і адаптує до потреб судової експертизи низку положень теорії гірничої справи, механіки, інженерної психології, теорії систем і управління, електротехніки².

Завдання зазначеної експертизи можна об'єднати в такі групи:

— з'ясування причин та обставин техногенних аварій, що трапилися на гірничому підприємстві, й визначення ступеня тяжкості матеріально-технічних наслідків;

— установлення технічних причин порушень технологічного гірничого процесу;

— визначення стану гірничих механізмів і придатності їх для виконання конкретних технічних операцій;

— виявлення дефектів гірничих механізмів, технічних причин і часу їх виникнення;

— установлення відповідності кваліфікації суб'єкта технологічного процесу характеру роботи, що ним виконувалася;

— визначення об'єктивної можливості виконання певних дій у заданих технічних умовах;

¹ Див.: Архів Орджонікідзевського районного суду м. Харкова за 2012 р.; спр. № 1-262/10.

² Див.: Експертизи у судочинстві України : наук.-практ. посібник / за заг. ред. В. Г. Гончаренка та І. В. Гори. — К. : Юрінком Інтер, 2015. — С. 302, 303.

— установлення недоліків організаційно-технічного характеру у виробничому процесі гірничого підприємства;

— визначення відповідності умов роботи на гірничому підприємстві вимогам техніки безпеки¹.

Інші автори доповнюють цей перелік ще й такими типовими завданнями: установлення обставин, що сприяли виникненню професійного захворювання, виробничому травматизму або аварії на підприємстві; визначення послідовності явищ, які призвели до надзвичайної ситуації; установлення якості застосованих матеріалів, інструментів і їх безпечності стосовно ведення конкретного виду гірничих робіт; визначення природних або гірничо-геологічних явищ, котрі могли зумовити виникнення події, а також того, чи відіграв будь-яку роль людський фактор у її виникненні; оцінювання адекватності дій осіб, причетних до події, у конкретній виробничій ситуації².

Судова гірничо-технічна експертиза є обов'язковою при розслідуванні порушень правил безпеки під час виконання робіт у гірничо-технічній промисловості, тобто в шахтах або рудниках.

Судово-медична експертиза згідно зі статистичними даними, отриманими при проведенні узагальнення судово-слідчої практики, проводилася у 94,3 % проваджень за ст. 272 КК України у випадках нанесення тілесних ушкоджень або настання смерті.

Для тілесних ушкоджень, нанесених у виробничій обстановці, характерною ознакою є особлива тяжкість останніх, оскільки сила, що діє в такому разі, зазвичай суттєво перевищує силу людини. Характер таких ушкоджень частинами машин буває різний і залежить від конструктивних особливостей машин та механізму травми. Частіше за все мають місце удари частинами машин, деталями, що відлітають, а також потрапляння в механізми, які обертаються, наїзд внутрішньовиробничих транспортних засобів, падіння з висоти та ін. Головним завданням судово-медичної експертизи виробничого травматизму є встановлення технічної (матеріальної) причини травми на основі характеру та особливостей ушкоджень. Значні ускладнення розслідування нещасних випадків на деяких виробництвах спонукають слідчих з'ясувати за допомогою експертизи складні питання щодо механізму травми, часу настання смерті, знаряддя, яким спричинено ушкодження, позу, в якій перебував потерпілий тощо. При цьому слідчий має усвідомлювати, що для правильного судово-медичного діагностування випадків виробничого травматизму суттєве значення мають результати огляду місця події за участю судово-медичного експерта, який, на жаль, на сьогодні не залучається до проведення цієї слідчої (розшукової) дії.

Під час судово-медичної експертизи оглядається труп постраждалого, фіксуються тілесні ушкодження та їх локалізація, що призвели до смерті

¹ Див.: *Бордюгов Л. Г.* Зміст предмета судової гірничотехнічної експертизи / Л. Г. Бордюгов // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. праць. — Донецьк : Донец. ін-т внутр. справ. — 2004. — Вип. 1. — С. 224–226.

² Див.: *Експертизи у судочинстві України.* — С. 305.

(падіння з висоти, травматичні ушкодження в результаті контакту з механізмами та ін.). У процесі судово-медичного дослідження традиційно ставляться запитання про причини смерті, про наявність і локалізацію ушкоджень, про наявність ознак алкогольного або наркотичного сп'яніння та ін.

Судово-медичну експертизу слід віднести до розряду невідкладної слідчої (розшукової) дії, що провадиться одразу після надходження заяви про вчинення кримінального правопорушення й на початку кримінального провадження.

У криміналістичній літературі науковцями запропоновані різні варіації запитань, які можуть бути сформульовані експерту при розслідуванні нещасних випадків на виробництві. Як зазначає І. А. Кучерков, якщо подія пов'язана зі смертю потерпілого, то на розсуд судово-медичної експертизи доцільно формулювати такі питання:

- Які є тілесні ушкодження, їх кількість і локалізація, ступінь тяжкості?
- Коли настала смерть?
- Коли були заподіяні тілесні ушкодження, що спричинили смерть?
- Яка причина смерті?
- Чи перебував потерпілий перед отриманням тілесних ушкоджень у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння?
- Який механізм заподіяння тілесних ушкоджень, що спричинили смерть?
- Чи могли бути заподіяні тілесні ушкодження за обставин, зазначених у постанові про призначення експертизи?
- Яка давність заподіяння ушкоджень (настання смерті)?
- Прижиттєво або посмертно заподіяні ушкодження?
- Чи міг потерпілий після отримання тілесних ушкоджень учинити будь-які дії?
- Чим були заподіяні тілесні ушкодження, що спричинили смерть?
- Якщо на трупі виявлено кілька ушкоджень, то яка послідовність їх заподіяння?
- Яка група крові потерпілого?
- Яка була поза потерпілого в момент смерті та чи була вона змінена після смерті?
- Яка кількість і сила ударів, якими заподіяно ушкодження?
- Чи були в потерпілого хвороба або фізичні вади, що перешкоджають допуску його до роботи, при виконанні якої він загинув?¹

За допомогою судово-медичної експертизи з'ясовують також: а) наявність в організмі потерпілого промислових отруйних речовин, у результаті дії яких він міг утратити контроль над своїми діями або знепритомніти; б) наявність патологічних змін в організмі людини, які під впливом раптових змін у навколишньому середовищі (атмосферного тиску, температурно-вологового режиму та ін.) можуть спричинити відхилення від норм її психо-

¹ Див.: Кучерков І. А. Расследование преступных нарушений правил безопасности при проведении строительных работ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / И. А. Кучерков. — М., 2003. — С. 137, 138.

фізіологічного стану; в) наявність у потерпілого схильності до нервово-психічних проявів¹.

Судова будівельно-технічна експертиза належить до класу інженерно-технічних експертиз, за допомогою якої найбільш точно й достовірно можна встановити якість будівельних і ремонтних робіт, виконуваних на всіх етапах будівництва, їх відповідність будівельним нормам і договору, а також якість і кількість використаних будівельних матеріалів та їх відповідність указаним у будівельно-монтажній документації². До компетенції експертів входить вирішення таких завдань:

- віднесення продукції до будівельного виробництва;
- технічний аналіз конструкцій, виробів і матеріалів, виконаних (виконуваних) будівельних робіт певного класу, роду, типу, виду, групи;
- визначення вартості будівельних об'єктів і виконаних робіт; ціну об'єктів нерухомості промислової, житлової та містобудівної сфери;
- устанавлення відповідності нормативно-технічним вимогам продукції будівельного виробництва; продукції виробництва будівельних конструкцій, виробів, деталей і матеріалів;
- устанавлення причин, умов, обставин і механізму аварії, нещасного випадку на будівництві;
- визначення наявності часткової або повної втрати продукцією будівельного виробництва функціональних, експлуатаційних, споживчих, естетичних властивостей і властивостей безпеки;
- устанавлення відповідності дій осіб – учасників події (аварії, нещасного випадку на будівництві), а також осіб, відповідальних за належне ведення та безпеку умов виробничого процесу, спеціальним правилам;
- визначення можливості змінення функціонального призначення, габаритів, поверховості та інших характеристик будинків, будівель і споруд³.

На вирішення судової будівельно-технічної експертизи в провадженнях про порушення правил при виконанні будівельних робіт, що не спричинили нещасних випадків із людьми, але пов'язані з настанням інших тяжких наслідків, ставляться такі питання:

- Чи є належним чином затверджений проект будівельних робіт та інша необхідна проектно-кошторисна документація?
- Чи своєчасно вона складена й затверджена; якщо ні, то чи не відбилося це на якості робіт, що спричинило тяжкі наслідки?
- Чи правильно складено проект будівельних робіт; якщо ні, то які допущено помилки й чим вони викликані?
- Чи відповідала проекту будівельних робіт та іншим пред'явленим вимогам якість будівельних робіт і будівельних матеріалів; якщо не відпо-

¹ Див.: *Таран О. В.* Експертизи у справах про злочини, пов'язані із порушенням вимог законодавства про охорону праці / *О. В. Таран* // Вісн. Верхов. Суду України. — 2011. — № 4(128). — С. 46.

² Див.: Експертизи у судочинстві України. — С. 283.

³ Див.: *Бутирын А. Ю.* Теория и практика судебной строительно-технической экспертизы / *А. Ю. Бутирын*. — М. : Городец, 2006. — С. 9, 10.

відала, то чи вплинули допущені відступи на причину розслідуваної події і яким чином?

Питання, які ставляться на вирішення судової будівельно-технічної експертизи в справах про порушення правил безпеки, що призвели до нещасних випадків з людьми, значно різноманітніші та можуть бути такі:

— Чи дотримані умови допуску до роботи потерпілого та інших осіб, причетних до нещасного випадку, зокрема, чи пройшли вони необхідне навчання й інструктажі?

— Чи відповідали належним вимогам організація навчання працівника, рівень знань будівельних правил, правил експлуатації будівельних механізмів та інших правил, необхідних для допуску до виконуваної роботи? (Зокрема, може виникнути питання, чи відповідають вимогам якості навчання, інструктажі, атестація, іспити.)

— Чи були забезпечені потерпілі відповідно до вимог спеціальним одягом, взуттям, запобіжними пасками та іншими індивідуальними захисними засобами, чи правильно вони використовувалися?

— Чи відповідали вимогам інші умови праці (освітлення, вентиляція, температура тощо)?

— Чи відповідали вимогам огороження небезпечних місць попереджувальні знаки?

— Чи передбачає проект виконання робіт заходи, спрямовані на забезпечення безпеки осіб, зайнятих на будівництві? Чи відповідали ці заходи необхідним вимогам?

— Чи відповідав порядок виконання робіт, за яких стався нещасний випадок, вимогам проекту організації робіт та інструкцій?¹.

Предмет *судової технічної експертизи документів* становлять факти, які мають значення для кримінального провадження, пов'язані з виготовленням документів, ототожненням матеріалів документів і засобів їх виготовлення, що встановлюються на основі спеціальних знань у галузі техніко-криміналістичного дослідження документів, спеціальні знання при цьому базуються на даних криміналістичної техніки, фізико-технічних, хімічних і технологічних наук². Коло питань, що вирішуються судовою технічною експертизою документів, достатньо широке й багатоглядне. Воно залежить від тих завдань, які необхідно розв'язати в процесі дослідження наданого об'єкта (документа чи його частини).

Об'єктом судової технічної експертизи документів при розслідуванні порушень правил безпеки під час виконання робіт із підвищеною небезпекою є:

— статут і колективний договір підприємства;

— накази та розпорядження щодо створення організаційного підрозділу з питань охорони праці та проведення профілактичних заходів з охорони

¹ Див.: Махов В. Н. Расследование преступных нарушений правил при производстве строительных работ / В. Н. Махов, В. А. Образцов, К. Т. Чернова. — М. : ВНИИПП, 1979. — С. 77, 78.

² Див.: Назначение и производство криминалистических экспертиз : пособие для следователей и судей / [Л. Д. Беляева, Ю. Ц. Вол, Ю. Ф. Воронин и др.] ; отв. ред.: Г. П. Аринушкин, А. И. Винберг, А. Р. Шляхов. — М. : Юрид. лит., 1976. — С. 75.

праці; накази про прийняття на роботу працівників і покладення обов'язків із дотримання правил безпеки; посадові інструкції, положення та інструкції з техніки безпеки;

— акти про проведення атестації робочих місць;

— договори та первинна документація щодо проведення навчання й щорічної перевірки знань з питань охорони праці;

— розпорядження щодо проведення інструментального контролю машин і журнали обліку технічного стану та техніки безпеки машин; наряди-допуски на виконання робіт (у тому числі передбачені спеціальними нормативно-правовими актами);

— журнали обліку ввідного інструктажу з техніки безпеки й охорони праці робітників; документація, що містить відомості про видачу засобів індивідуального захисту;

— транспортні листи щодо перевезення захисних огорож із певного місця з метою їх установлення тощо.

Таким чином, можна підсумувати, що залучення експертів і проведення судових експертиз виступають важливим засобом збирання доказів при досудовому розслідуванні порушень правил безпеки під час виконання робіт із підвищеною небезпекою. Крім того, залучення експертів відіграє важливу роль у профілактичній роботі, тому актуальним залишається питання експертної профілактики.

ПРИВЛЕЧЕНИЕ ЭКСПЕРТОВ И НАЗНАЧЕНИЕ СУДЕБНЫХ ЭКСПЕРТИЗ ПРИ РАССЛЕДОВАНИИ НАРУШЕНИЙ ПРАВИЛ БЕЗОПАСНОСТИ ПРИ ПРОИЗВОДСТВЕ РАБОТ С ПОВЫШЕННОЙ ОПАСНОСТЬЮ

Спасенко К. А.

Рассмотрена особенность использования специальных знаний в процессе расследования указанной категории преступлений, которая заключается в узконаправленной специфике нарушений правил безопасности во время выполнения работ с повышенной опасностью. Очерчен круг вопросов, подлежащих выяснению во время проведения определенных экспертиз. Отмечена их вариативность в зависимости от выполняемых работ, вида негативных последствий и других элементов криминалистической характеристики преступления. Исследовано назначение судебно-медицинской и судебных инженерно-технической экспертизы по охране труда, горнотехнической, строительно-технической, технической экспертизы документов в аспекте затронутой проблематики.

Ключевые слова: экспертиза, Уголовный процессуальный кодекс, методика расследования, нарушение правил безопасности во время выполнения работ с повышенной опасностью.

ENGAGEMENT OF EXPERTS AND SCHEDULING FORENSIC EXAMINATION UNDER INVESTIGATION OF SAFETY RULES VIOLATIONS WHEN PERFORMING WORKS WITH HEIGHTENED DANGER

Spasenko K. O.

The paper describes the features of special knowledge use in the process of crimes investigation related to violation of safety rules during execution of works with heightened

danger. Narrowly focused specificity of safety rules violations during execution of such works causes a range of issues which should be clarified during carrying out certain examination. Their variability depending on the work performed, the type of negative effects and other elements of criminalistic characteristic of crime is noted. It's stated that with taking into account available statistical data generalization of judicial and investigation practice, the most common types of forensic examination which take place during the investigation of safety rules violations while performing works with heightened danger, are: forensic engineering and technical examination on labor protection (100 %); forensic mining and technical examination (14.66 %); forensic medical examination (94 %); forensic construction and technical examination (2.58 %); forensic technical examination of documents (2.58 %). The scheduling of these forensic examinations in the aspect of the raised problematics are researched. The paper considers the nature of the special knowledge being used when carrying out each of the mentioned examination, their subject, objects to be examined, and pays main attention to the issues that are put for the resolution before experts. In the conclusion it's stated that engagement of experts and carrying out forensic examinations are an important means of collecting evidence during pre-trial investigation of safety rules violations during execution of works with heightened danger. In addition, engagement of experts plays an important role in preventive work, so the question of examining prevention remains to be acute.

Keywords: examination, Criminal Procedural Code, investigation technique, safety rules violation when performing works with heightened danger.

УДК 343.98

І. В. Сабадаш, науковий співробітник
Харківського НДІСЕ

ПРОБЛЕМИ РОЗРОБЛЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕВИПЛАТОЮ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Розглянуто криміналістичну характеристику злочинів, пов'язаних із не виплатою заробітної плати, її елементи. Надано інформаційну модель цієї категорії злочинів, яка дасть можливість удосконалювати та підвищувати якість розслідування.

Ключові слова: заробітна плата, криміналістична характеристика, місце та час учинення злочину, особа злочинця, особа потерпілого, предмет злочинного посягання, спосіб злочину.

Право кожного громадянина на своєчасне одержання винагороди за працю та соціальних виплат закріплене в статтях 43 й 46 Конституції України. Однак на практиці не завжди заробітна плата на підприємствах виплачується своєчасно, що призводить до зростання заборгованості з оплати праці та негативно впливає на стан соціальної напруженості в суспільстві. Це стосується як державних підприємств, так і приватних структур. Подібні тенденції поширились у зв'язку з економічною кризою.

Термін «криміналістична характеристика злочину» був запропонований у середині 60-х рр. ХХ ст. О. Н. Колесниченко, який розробив таке визна-